

А. С. Стасюк, канд. філол. наук, асист.
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, г. Київ

Прагматическіе характеристики метаінтертекста (на матеріалі парламентського дискурса ФРГ)

В статті описан прагматическіе потенціал метаінтертекста в парламентському дискурсі. Виділені коммунікативні тактики, реалізуєміе с его помістю. Вьяснено, що метаінтертекст іспользуєтся в парламентському дискурсі с цілю інформованія об інтертексті, оцєнки інтертекста, підчеркванія авторитєта і незаангажированності автора інтертекста, солідаризації с інтертекстом???, розоблачєнія слов політїческіх оппонєтов і уклонєнія от отвєта. Опредєлені язиковіе особєнности метаінтертекста, которїи реалізуєт каждую із видєленних тактік.

Ключєвіє слова: інтертекст, коммунікативна тактика, метаінтертекст, парламентскїи дискурс, прагматїка, текст.

O. Stasiuk, PhD in Phil., Assistant Professor
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Pragmatic characteristics of metaintertext (based on the parliamentary discourse of Germany)

The article deals with the pragmatic characteristics of metaintertext in the parliamentary discourse. The communicative tactics that are implemented by metaintertext are revealed. It is defined that metaintertext is used in the parliamentary discourse for informing about intertext, evaluating intertext, marking authority of the author of intertext, solidarization with intertext, revealing words of the political opponents and avoiding answering. The linguistic characteristics of metaintertext that is used with each of the tactics are described.

Keywords: intertext, communicative tactics, metaintertext, parliamentary discourse, pragmatics, text.

УДК 81'38=161.2 КоломієцьВ

О. М. Строкаль, канд. філол. наук., асист.
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПОЕТИКА ІНДІВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ ФЛОРОНІМІВ У ТЕКСТАХ ВОЛОДИМИРА КОЛОМІЙЦЯ

У статті розглянуто особливості функціонування окаяіональних лексем-флоронімів у поезіях Володїмира Коломіїця. Досліджено характер

уживання неолексем на позначення явищ природи в художньому тексті з метою створення яскравих поетичних образів.

Ключові слова: флоронім, неологізм, ідіостиль, поетика.

Давніми за часом формування й цінними як джерело інформації про історію мови є номінації на позначення реалій рослинного світу [Омельковець 2004, 1]. Зазвичай в експресивно нейтральному повсякденному мовленні такого типу одиниці використовують виключно з метою номінації відповідних об'єктів навколишнього світу. У мові ж поетичній, художньо забарвленій такі лексеми несуть потужне образне та експресивне навантаження. Не є винятком у нашому випадку і поетичне мовлення Володимира Коломійця, наснажене як власне узуальними, так й індивідуально-авторськими неолексемами-флоронімами.

Ведучи мову про образи рослин у поетичних текстах В. Коломійця, особливу увагу звертаємо на додаткову семантизацію традиційних для української культури образів. Додаткова семантизація в художньому тексті відбувається шляхом авторського переосмислення експресивно-нейтральних номінацій рослин або ж певних явищ, пов'язаних із ними, відповідно до творчого задуму, індивідуально-психологічних особливостей поета. Зображаючи реалії рослинного світу, автор може відходити від їх прямого називання, використовуючи флорообрази для розкриття душевного стану ліричного героя, для створення певних художніх аналогій за ознакою зовнішньої подібності, з метою моделювання різного типу конотацій.

Зазначимо, що для безпосередньої номінації реалій рослинного світу Володимир Коломієць активно використовує **іменникові** деривати. Так, прості похідні утворено за допомогою таких словотвірних формантів: суфікса **-ис'к-** (*чагарисько*), префікса **не-** (*нешелестінь*) та префікса **по-** (*пошелест*). Складні – від **прикметниково-іменникових** основ (*дубовіття, солоноросся*), власне **іменникових** (*грозовіття*), **числівниково-іменникових** (*многококос*). Більшість складених похідних утворено від власне **іменникових** основ (*вуса-антени, дуб-гримайло, калина-полива, май-гай, мозолі-квасолі, сад-садонько, слади́ма-трава, суцвіття-віяло, топольня-трепета, трава-жорства, трава-одолян, тра-*

ви-чуби, троян-трава) та поодинокі – від **дієслівно-іменникових** (*грай-листя*) та **прикметниково-іменникових** (*зелен-диво*).

З-поміж **прикметникових** дериватів із флористичною семантикою виділяємо прості похідні, утворені за допомогою суфікса **-ев-** (*чорнобривцевий*), суфікса **-л-** (*спліснявільий*) та суфікса **-н-** (*калинний*), а також складні та складені **відіменникові** (*айстроокий, хлібочолий*), **прикметниково-іменникові** (*довгостеблій, кленоволистий*) та власне **відприкметникові** деривати (*просиво-зелені*).

Дієслівні неолексеми із зазначеною семантикою представлені простими похідними із суфіксом **-і-** (*житіти*), суфіксом **-и-** й постфіксом **-с'а** (*борститися, квітитися*) та складеними **віддієслівними** одиницями (*спіти-зріти, цвісти-жити*).

Значна кількість індивідуально-авторських похідних уживається митцем з метою посилення вияву художнього образу певного персонажа. Зазвичай, поет із цією метою вживає похідні, пов'язані з характеристиками зовнішнього вигляду зображуваних осіб, що підкреслюють їхні індивідуальні особливості, посилюючи візуалізацію образу пор.: *Айстроока! / Джерельцем ти мені продзвеніла, – / а й не знатимеш...* [Коломієць 1975, 96]; *І жалють, жалють / карі дві джмелини / із-під густого чагариська брів* [Коломієць 1990, 52]; *Чи від гаю? Чи від Галі? / "Наречена чорнобривцева"* [Коломієць 1990, 121]. Досить показовим є використання митцем індивідуально-авторських дериватів, які не лише беруть участь у посиленні візуальних характеристик, але й до того ж контекстуально допомагають автору розкрити внутрішній світ своїх героїв, зобразити їхні переживання, передати життєвий досвід, "тонку організацію" душі. Так, зокрема у поезії **"Дідусь обличчям на Вольтера схожий"** В. Коломієць створює промовистий архетипний образ Великого Батька шляхом уведення в художній контекст ряду дотичних йому образів мислителя (**Вольтер**), людини, яка має багатий життєвий досвід, на що контекстуально вказує новотвір **"мозоля-квасоля"** (*Долонею він одмахнувсь, що в мозолях-квасолі, / мовляв, людина без характеру – мов хліб / без солі* [Коломієць 1969, 109]), або ж дещо жартівливо-іронічний тон: *"Хрумтить дідок. / Є зуби. Й не зіпсовані. / Що? Мудрість з досвідом – як мед із огірком посоленим?"*. Іронічність авторської

мови та прямої мови персонажа (*Дід мружиться: ви, з молодих, на ноги надто / скорих... А спробуйте-но розгадайте сни лисичі / в норах!*) дозволяє поету протиставити досвід молодості, мудрість – легковажності, що, у свою чергу, посилює художній вияв образу Світового Батька. Завершальним акордом у тексті звучить останній рядок: *"І **виневолив** із борідки він бджолу: лети, / золото!"*, який максимально посилює художню репрезентацію зазначеного архетипного образу, чому не в останню чергу сприяє індивідуально-авторський новотвір "*виневолив*".

Поруч із образом Світового Батька, який поєднує у собі мудрість, життєвий досвід, розважливність та деяку іронічність, у художньо-поетичному контексті Володимира Коломійця репрезентовано образ молодості, цноти, ніжності і вразливості у вірші "*Подруги*", порівняймо *"... очі розплющені широко, / з золотим каламутом, / що піднімається з глибини. / Тихо коса на подушці **житіє**... / До вікна – головою світлою. / Там метелики твіст завели, / та такий!... Спала дівчина, **тонкочутлива**, як мембрана... [Коломієць 1969, 82]"*. Індивідуально-авторський вербатив-візуалізатор "*житіє*" та ад'єктив "*тонкочутлива*" не лише допомагають митцю передати юний вік особи та її внутрішній стан, чистоту думок і деяку наївність, але й дозволяють реципієнту максимально повно уявити зображувану картину, відтворити у своїй уяві образ початку молодого життя. Часто момент початку життя як початку чогось нового посилюється шляхом введення поетом у художній контекст вербативів на позначення природних явищ, напр.: *Як складно це. Як просто це! / Сад наших планів **броститься** [Коломієць 1975, 11]*.

Поруч із антитетичними образами молодості й старості у поетичній картині В. Коломійця представлено й образ часу, тривалості життя як безперервний рух буття, як минущість прекрасного і гіркого, як те, що "*сніє-зріє*" і не може бути досягнуто раніше визначеного часу: *"Терен, мати, лист різьблений... / Нащо й рвати, це зелений, / **сніє-зріє** коло хати. / Нащо ж сум той колихати? / В скрусі буду – перебуду, / кого люблю – не забуду. / Сум та іній – то те ж саме: / зійде сонце – сум розтане [Коломієць 1969, 121]"*. Часто для ліричного героя минуле пов'язане з виключно позитивними спогадами про своє дитинство, про

матір. Так у поетичному контексті "*Від яблунь тіні просиво-зелені... / І проступа мені минуле, / мов стертий роками дереворит, / та й знову туманіє: материнські очі...*" [Коломієць 1969, 25]" індивідуально-авторський неологізм "*просиво-зелені*", який має асоціативний зв'язок із флорообразами, допомагає митцю увиразнити художній вияв образу давніх спогадів.

Подекуди образ плину часу, проминання життя існує у свідомості ліричного героя як певний негативний досвід, художній вияв якого посилюється шляхом уведення поетом у текст авторського флороніма на позначення смакових відчуттів "*солоноросся*" – *Я коло тебе... / Й перенісся / знов лиш до себе. / Перейшов / твоє й своє солоноросся, твою й свою любов* [Коломієць 1969, 104]. Інколи життя для ліричного героя Володимира Коломійця постає як певна дуалістична сутність, репрезентована боротьбою мрій та реальності. Так, індивідуально-авторський неологізм із акустичною семантикою "*пошелест*" допомагає митцю увиразнити образ мрії як сну з метою максимально вираженого контекстуального протиставлення йому образу біди, порівняймо: "*Отак життя. Отава молода. / Шовковим пошелестом щастя сниться... / І враз оплить – упаде біда* [Коломієць 1975, 54]".

Часто автор використовує неолексеми-флороніми з метою створення яскраво позитивних художніх образів, образів геніїв, синів своєї Батьківщини, які вічно "*цвітуть-живуть*" у пам'яті людства, порівняймо: "*Ці думи світанкові! В душі – твої Богданович. / Купала твої і Колас / цвітуть-живуть у слові* [Коломієць 1975, 34]", яким митець протиставляє "*спліснявілих*" холоуїв, ледарів, людей, про яких ніколи не згадають – *Син холуйський, / щоб ти луснув, / спліснявілий у хохлуйстві...* [Коломієць 1990, 14].

У поетичній мові В. Коломійця також знаходимо метонімічно-образні номінації рослин: **вуса-антени** (*Скільки зерну / потрудитись треба, / поки виросте! / ...Потім пнутись, пнутись... / пружностебло / переймать на себе хвилю теплу... / Теплу, стерплю! – / вусами-антенами промені ловити...* [Коломієць 1975, 138]); **калина-полива** (*Мов жмут багряного жбурнув / хтось дужий з кручі / та й зупинив у навістіжних очах... – Мій світ! / Калиною-поливою залята,*

/ о птице, о майолійко, лети [Коломієць 1969, 5]). Образ калини досить активно представлено в поетичній мові автора, що своєю чергою надає деяким його текстам певної фольклорно-образної конотації. Так, у поетичному контексті: "Глуна ніч – / ординська ніч над берегом **калинним**... [Коломієць 1990, 102]" неолексема "калинний" бере участь у художньому зображенні України як калинного берега. У зазначеному тексті шляхом протиставлення образів ночі та калинного берега, автор створює образ певного сакрального топосу, місця затишку, Батьківщини. Зауважимо, що вживання неолексем-флоронімів з метою сакралізації топосу є досить поширеним художнім прийомом у поетичній мові Володимира Коломійця, пор.: *Ще сняться спинам, що літаєм, / і, поки сняться білі сні, – / од забуття, од німини / тікаєм поза маєм-гаєм*... [Коломієць 1990, 139], або ж – *"Вечір тихо в ніч спускається, як павучок. / Вже сад-садонько дрімає... / Журить тато грушку*... [Коломієць 1990, 87]" – тут можемо простежити додатково певну ітимізацію тону розповіді в результаті використання митцем неолексеми "сад-садонько" зі зменшено-пестливим значенням. Інколи сакральний топос набуває позитивних конотацій (*квітиться*) у результаті виконання ліричним героєм певних дій, напр.: *"Там, де ми проїхали, – / цухнуть люті віхоли, / коліями світиться / битий шлях, / пролісками квітиться / квітень на полях* [Коломієць 1975, 43]".

У поетичній мові В. Коломійця представлено деривати на позначення рослин за їхніми функціональними характеристиками й властивостями: **тополенька-трепета** (*Немов тополенька-трепета – / живого слова добра віть. / І вища мудрість для поета: / повік цей рідний край любить*... [Коломієць 1990, 297]); **суцвіт-тя-віяло** (*Цвинтарочка, центурочка, / та ж ясен ясенєць, – / зацвів золототисячник. / І червеню – кінець. / ... Свіжильнику, сердушнику! / Який Діоскорид / пилок галактик звітрених / до тебе докурить? / Упав золототисячник / коню під копито – / спанхув суцвіттям-віялом ... / Відкіль? – Не зна ніхто.* [Коломієць 1975, 169]); **дуб-гримайло** (*Грозою протята / віть дуба-гримайла!* [Коломієць 1990, 297]). Як відомо, за народними уявленнями, грім

вважається святим, оскільки має небесне походження, бо є результатом дій небожителів [Булашев 1992, 40], та постає провісником шлюбного союзу землі й неба, пробуджує землю, зумовлюючи її плодючість [Дишлюк 2002, 158]. Не випадково в поезії Володимира Коломійця з образом грому пов'язується образ дуба – архетипного образу Світового дерева в міфологічних уявленнях українців.

Серед номінацій на позначення рослинного світу в поетичній мові Володимира Коломійця особливе місце займають прикладкові утворення, пов'язані з образом трави, передаючи її оцінні характеристики за смаковими (*сладима-трава*), тактильними (*трава-жорства*), зображальними ознаками (*трави-чуби*), за віднесеністю до певних культурно-історичних реалій (*троян-трава*): **сладима-трава, трава-одолян** (*Марю: мимо пройшла, лиш гукнула: – Здоров! – / І луною з дібров: сум найперший ... любов. Ой сладима-трава! ... ой трава-одолян!... / Юність, юність моя! Тільки мрево здаля... [Коломієць 1975, 105]*); **трава-жорства** – *Тільки знаю: ця стежка про мене забуде, і цей степ, і трава-жорства.* [Коломієць 1990, 168]; **трави-чуби**: (*Ой, кругла земля на чотири дороги, / метляються трави-чуби. / Торкаються русих чубів босі ноги, / в землі – черепи.* [Коломієць 1990, 32]); **троян-трава** (*Переярком – в дикі сурми. / По троян-траві – / боянам... / Яриную – / в ясен сум мій, / в ярмарки, яким не в'януть... [Коломієць 1975, 134]*).

У поетичних текстах В. Коломійця також досить поширені номінації рослинного світу із семантикою збірності: **грозівіття** (*Петро Могила липи посадив / у Києві, при церкві десятирній, / трьохсотий липень бджіл у них роїв, / і солов'ї злітались на гостини / до сивих круч, під бані золоті, / погожої і страдної години. / А може, липи вже давно не ті, / а може, пам'ять лиш у грозівітті.* [Коломієць 1990, 102]); **дубовіття** (*Блискавка себе не чує, / блискавка в собі ночує, / блисне гаєм – в дубовіття... / Грім по ній буває – аж через століття!* [Коломієць 1990, 157]).

Надзвичайно колоритною є неолексема "**многококос**" у поезії В. Коломійця "**На концерті кобзарів**", де вона виступає метонімічною художньо-образною номінацією великої сукупності

людей – ...зал приишик... / мов не зал хитнувсь – **многококос**, / колихнув його / старця речитатив... [Коломієць 1990, 9]. Семантична вказівка на велику сукупність людей у зазначеному новотворі зумовлюється як власне лексичним значенням самого деривата, так і поетичним макроконтекстом. Зокрема, лексема-складник "косос" виступає вербалізатором образу кососа, яке часто в художніх текстах символізує людське життя. Застаріла лексема "много", виконуючи функцію безпосередньої вказівки на кількість, внаслідок певної смислової архаїзації контексту (звернімо також увагу на введення автором образу старця) та створення емоційно-піднесеного, урочистого тону в поезії (чому сприяє і лексема "речитатив"), експресивно посилює й поетично увиразнює семантику кількісного вияву, порівняймо – "Мов не зал хитнувсь – **многокосос**, / колихнув його / старця речитатив...". Компонент "много" на позначення множинності в новотворі "**многокосос**" та граматичні показники сингулятивності надають оказіоналізму значення збірності, певного смислового узагальнення, семантично посилюючи масштабність вияву художнього образу. Значення великої кількості людей у тексті експресивно посилюється введенням вербативів із семантикою однократного руху "хитнувсь", "колихнув", які асоціативно пов'язуються з образом житнього поля. Многокосос, таким чином, функціонує як цілісний національно-словесний художній образ жита, який символізує людське суспільство, людську сутність, "хлібочоле поле" – *Ось думка легку мережку гаптує – / у степ, хлібочоле поле із запахом сонця...* [Коломієць 1990, 82].

У деяких художніх контекстах можемо простежити використання В. Коломійцем авторських флоролексем з метою зображення чи увиразнення вияву певних явищ природи, стану довкілля, пір року, напр.: "Слів хотілося теплих-теплих, / щоб, як літєло, хлюпотіли / і лилися, як дощ **довгостєблій**" [Коломієць 1969, 28]"; "Та ні, то ж не орли, / не росне **зелєн-диво**, / то ж починають козаки / варити з лєством пиво" [Коломієць 1990, 29]"; "Тривожену вість несе у строфи / **кленоволистий жар**, / що назріває катастрофа / в архітектурі хмар" [Коломієць 1969, 65]". 3-поміж одиниць зазначеного класу на особливу увагу заслуговують похідні з акустичною

семантикою, такі як "грай-листя" та "нешелестінь", що увиразнюють передачу стану довкілля шляхом репрезентації певних звукових виявів, порівняймо: "... *грай-листя* звуків золотих / вітер підхопив [Коломієць 1990, 168]"; "*Медові зорі котяться в отави, / і стигне золота нешелестінь* [Коломієць 1975, 54]".

Таким чином, у поетичній мові Володимира Коломійця новотвори на позначення світу флори використовуються з метою посилення вияву художніх образів персонажів, образу часу, тривалості життя, метонімічно-образної номінації рослин, позначення рослин за їхніми функціональними характеристиками й властивостями, зображення чи увиразнення вияву певних явищ природи, стану довкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах та віруваннях / Булашев Г. О. – К. : Довіра, 1992. – 414 с.
2. Дишлюк І. М. Лексико-семантичне вираження концепту "природа" у поетичній мові Ліни Костенко: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Дишлюк Інна Миколаївна – Харків, 2002. – 188 с.
3. Коломієць В. Р. День творення: Лірика / Коломієць В. Р. – К. : Молодь, 1975. – 175 с.
4. Коломієць В. Р. Поміж чуттями і дивами: Поезії / Коломієць В. Р. – К. : Рад. письменник, 1969. – 142 с.
5. Коломієць В. Р. Семигори / Коломієць В. Р. – К., 1990. – 419 с.
6. Омельковець Р. С. Номінація лікарських рослин в українському західно-поліському говорі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / Р. С. Омельковець. – К., 2004. – 19 с.

Стаття надійшла до редакції 27.04.15

А. Н. Строкаль, канд. філол. наук, асист.
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, г. Київ

Поетика індивідуально-авторських флоронимів в текстах Володимира Коломійця

В статтє рассмотрєны особєнности функионированія окказиональных номинаций объектов флоры в поэзии Владимира Коломийца. Исследован характер использования неологизмов с семантикой явлений флоры в художественном тексте с целью создания ярких поэтических образов.

Ключевые слова: флороним, неологизм, идиостиль, поетика.

O. Strokal, PhD in Philol, Assistant Lecturer
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

The poetics of individual-author's nominations of objects of flora in Vladimir Kolomijet's texts

The article deals with the peculiarities of occasional nominations of flora objects in the poetry of Vladimir Kolomijets. In the article was investigated the character of usage of neologisms with semantics of the phenomena of flora in the literary text for the creation of bright poetic images.

Keywords: *floronym, neologism, idiastyle, poetics.*

УДК 811.161.1'42

Н. Н. Сыромля, канд. филол. наук., науч. сотр.
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

ОСОБЕННОСТИ ДИСКУРСА ДЕТСКОГО ЖУРНАЛА

В статье анализируются особенности дискурса детского журнала: формы существования, взаимодействие вербальных и невербальных компонентов в процессе экспликации ментального пространства посредством концептов, ключевых слов культуры, прецедентных феноменов. Выявляются характерные особенности иллюстративного материала как паралингвистической составляющей дискурса: прецедентность, детализация, аниматизм / антропоморфизм.

Ключевые слова: *дискурс, ментальное пространство, детский журнал, иллюстрация.*

Согласно ставшему классическим в русистике определению Н. Д. Арутюновой, дискурс – это "... (от франц. discours – речь) – связный текст в совокупности с экстралингвистическими ... факторами..., речь, рассматриваемая как целенаправленное социальное действие, как компонент, участвующий во взаимодействии людей и механизмах их сознания... Д. – это речь, "погруженная в жизнь" ... Д. включает паралингвистическое сопровождение речи ... Д. изучается совместно с соотв. "формами жизни" (ср. репортаж, интервью, экзаменационный диалог, светская беседа...)" [2, с. 136–137].